

у прямій залежності від рівнів інвестиційних ризиків, а забезпечення достатньої ліквідності може перешкодити здійсненню високоліквідних проектів.

Ці умови мають включати комплекс обґрунтованих у роботі заходів держави і органів місцевого самоврядування, включаючи:

- формування банку земель комунальної власності, з метою надання цих земель у користування домогосподарствам;
- стимулювання й підтримка розвитку спеціалізації, форм спільної діяльності та кооперації, підвищення рівня автоматизації і механізації та переведення працемістких галузей і процесів сільськогосподарського виробництва на промислову основу;
- стимулювання перетворення господарств населення на глибоко спеціалізовані сімейні фермерські господарства;
- зменшення земле і працемісткості ведення господарської діяльності за рахунок спеціалізації праці, як внутрішньогосподарської, так і міжгосподарської;
- запровадження кредитування домогосподарств з частковим погашенням тіла кредитів за рахунок держави, подібно до «тепліх кредитів», а також програми часткової компенсації витрат на придбання сортового насіння та порідної худоби;
- переорієнтації системи аграрної освіти і науки на науково-консультаційне і інформаційне обслуговування малого аграрного підприємництва і селянських господарств;
- удосконалення законодавства України шляхом встановлення мінімальних соціальних норм землевідведення, а також справляння земельного податку з площі землі, яка перевищує соціальну норму спільного землекористування домогосподарства тощо.

Максим КУРИЛЯК

аспірант

Тернопільський національний економічний університет

РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ І ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКА ТЕНДЕНЦІЯ

Децентралізація управління, що стала провідною тенденцією в реформуванні територіально-державного будівництва у світі і, зокрема, в Європі, починаючи з другої половини ХХ століття, потребує нових наукових рішень. На європейському континенті процеси децентралізації активізувалися найбільшою мірою з початку 2000-х років після масштабних заходів щодо розширення Європейського Союзу. Новий статус європейських держав, для яких характерним став високий рівень економічної і політичної інтеграції, сприяв виходу їх у світові лідери за динамічністю й обсягами процесів децентралізації та регіоналізації.

У економічній літературі сучасний регіональний розвиток розглядається у двох аспектах. З одного боку, він має бути об'єктом загальнодержавного управління, тобто інтеррегіональним. З іншого, повинен мати і внутрішньо регіональний (інтрарегіональний) аспект, що передбачає наділення регіонів певною самостійністю. Кожному з них надається практично однакове значення, хоча й різне функціональне навантаження. При цьому, суб'єкти регіонального управління розглядаються як системні утворення, що мають фундаментальне значення не лише для самого регіону, а й для держави в цілому.

Територіально-адміністративні форми регіонального управління у країнах Східної Європи не є новим явищем. Вони розвиваються і змінюються відповідно політико-економічним умовам. Показовим у цьому відношенні є досвід Польщі, де після першої світової війни Конституцією 1921 р. був прийнятий трирівневий територіальний поділ, який склали воєводства, повіти і гміни (провінції, райони та громади) [1]. Ця система частково зазнала змін у 1933 р., що виразилося у створенні місцевих влад на рівні гмін і повітів. Ця система проіснувала до 1950 р., після чого вона була повністю змінена народними радами як

місцевими органами центральної державної влади. Завдяки розвалу Східного (прорадянського) блоку у Польщі були відновлені історичні форми місцевого самоврядування на рівні гмін, що поклало початок децентралізації державного управління. Для цього 27 травня 1990 р. були проведені вільні вибори до рад гмін із значно розширеними повноваженнями. Прийняття Конституції 1997 р. стало основою подальших реформ територіального управління і створення нових органів місцевого самоврядування у формі повітів та воєводств [2]. Зрештою, законом 1998 р. територіально-адміністративна система країни була сформована за трирівневим принципом, яку склали з 1 січня 1999 р. гміни (2489), повіти (315 сільських повітів і 65 міст з правами повітів) та воєводства. Особливістю цієї системи є те, що реформа воєводств виразилася у наділенні їх подвійною функцією. Вони є одночасно і органом місцевого самоврядування, і основною одиницею територіального поділу країни, за якою закріплена відповідальність за державне управління на певній території, що закон персонально покладається на воєводу, який має реалізовувати державну політику включно із здійсненням міжнародної співпраці [3].

До розпаду Східного блоку у Словаччині існувала однорівнева система управління, яку склали близько 2800 дуже різних за розмірами муніципалітетів. З 2002 р. було взято курс на посилення місцевих органів управління та послаблення ролі центрального апарату державного управління на основі створення регіональних органів влади. У країні був сформований другий рівень місцевого самоврядування, який технічно отримав назву «вищої територіальної одиниці».

Трансформація системи територіально-адміністративного поділу у напрямі децентралізації притаманна також Болгарії [4], де з 1959 до 1998 років у країні існував лише один субнаціональний рівень. У процесі орієнтації на інтеграцію до Європейського Союзу були створені 28 районів, які увійшли до шести регіонів (областей). Ця система з часом розвинулася у чотирьохрівневу модель, у якій влада двох з них наділена правами автономії, маючи центральну адміністрацію і муніципалітети. Нині Болгарія поділяється на 6 регіонів, які мають 28 областей.

Процеси регіоналізації в Україні розвиваються в рамках встановлених у часи Радянського Союзу адміністративно-територіальних одиниць. Їх зміни затримуються переважно через події на сході країни, які виникли в результаті агресії Російської Федерації.

Проблеми територіально-адміністративного устрою в Європі досліджуються багатьма науковцями. Значний внесок до їх вивчення внесли М.Гетьманчук [5], Ж. Зілер [6], Р. Ф. Татаренко [7], Е. Томпсон [8] та інші фахівці, які розглянули форми територіального устрою держави та практику децентралізації. З'явилися праці, в яких розглядаються статистичні регіони Європейського Союзу (NUTS) [9], зокрема з позицій вирішення завдань моніторингу регіональної конкурентоспроможності [10]. Проте, проблематика NUTS в аспектах методології, а також новітні підходи до використання цієї системи до розробки і реалізації регіональної політики залишається поза увагою українських дослідників, що є головною перешкодою для використання європейського досвіду у національній практиці.

Останні реформи адміністративно-територіального устрою в Болгарії, Польщі і Словаччині відбулися після їх вступу до Європейського Союзу і стали результатом його регіональної політики, націленої на компенсування економічних, соціальних та інших відмінностей між регіонами. З цією метою ЄС більше 30 років тому створив спеціальну методологію номенклатури територіальних одиниць статистики («фр. *Nomenclature des unités territoriales statistiques*, NUTS»). Ця класифікація забезпечує економічну диференціацію території Європейського Союзу і покладена в основу статистичного аналізу та оцінки потреб регіонів у підтримці з європейських фондів.

Класифікація NUTS вперше була використана в законодавстві ЄС у 1988 р. [11], проте самі коди набули практичного використання лише з 2003 р. [12] після схвалення Європейським парламентом і Радою Європи. Зміна встановлених кодів допускається лише щонайменше раз у три роки. Перші дві зміни були внесені в систему NUTS у 2006 р. і 2010 р. Нині використовується система «NUTS 2013», яка набула чинності з 1 січня 2015 р.,

змінивши «NUTS 2010». Проте, вона мала у 2014 р. четверті зміни надзвичайного порядку через істотну реорганізацію адміністративної структури у Португалії [13]. При цьому варто зауважити, що NUTS як територіальні стандарти відповідають в основному адміністративно-територіальному діленню країни, маючи лише незначні виключення з цього правила.

Таблиця 1

Модель використання класифікації номенклатури територіальних одиниць статистики, присвоєння регіонам кодів та імен на прикладі регіону NUTS 1 (Північний Захід – NORTH WEST) Великої Британії

Code	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3
UKD	NORTH WEST (ENGLAND)		
UKD1		Cambria	
UKD11			West Cambria
UKD12			East Cambria
UKD3		Greater Manchester	
UKD33			Manchester
UKD34			Greater Manchester South West
UKD35			Greater Manchester South East
UKD36			Greater Manchester North West
UKD37			Greater Manchester North East
UKD4		Lancashire	
UKD41			Blackburn with Darwen
UKD42			Blackpool
UKD44			Lancaster and Wyre
UKD45			Mid Lancashire
UKD46			East Lancashire
UKD47			Chorley and West Lancashire
UKD6		Cheshire	
UKD61			Warrington
UKD62			Cheshire East
UKD63			Cheshire West and Cheater
UKD7		Merseyside	
UKD71			East Merseyside
UKD72			Liverpool
UKD73			Setton
UKD74			Wirral

Система NUTS може розглядатися як така, яку можна брати за основу для проведення регіональних реформ Україною з орієнтацією на європейську інтеграцію. З огляду на це, перевагами NUTS є, по-перше, гармонізація стандартів регіональної статистики з країнами ЄС та їх порівняльність; по-друге, отримання можливостей для глибокого аналізу соціально-економічної ситуації в регіонах за узгодженими даними та здійснення своєчасного політичного і економічного сприяння зростанню конкурентоспроможності регіону.

Щодо принципів класифікації економічних територій держав-членів ЄС, то вони формулюються таким чином. По-перше, NUTS- класифікація складається з трьох ієрархічних рівнів. Кожна з держав-членів ЄС насамперед поділяється на регіони, які відносяться до системи NUTS-1, кожний з яких, у свою чергу ділиться на регіони NUTS-2, в рамках яких можуть виділятися менші регіони NUTS-3. Кожному з регіонів присвоюється конкретний код. З огляду на наявність в Європі кількох різних регіонів з однаковою назвою, задля їх розрізнення до аббревіатури країни у системі NUTS додаються додаткові літери та цифри. Якщо ж держави не мають певного рівня, для їхніх кодів проставляються нулі. Так, для Люксембургу код для рівня NUTS-1 має код LU0, для рівня NUTS2 – LU00, а для рівня NUTS-3 – LU000.

Таблиця 2.

Принципова схема формування NUTS

Рівень NUTS	Німеччина	Іспанія	Франція	Італія
NUTS1	Bundesländer / земля	non-administrative aggregation // не-адміністративна агрегація	non-administrative aggregations // не-адміністративна агрегація	non-administrative aggregations // не-адміністративна агрегація
NUTS2	Regierungsbezirke/ non-administrative aggregations // Адміністративні округи / не адміністративна агрегація	Comunidades autónomas // Автономні області	Régions // Регіони	Regioni // Регіони
NUTS3	Kreise und Kreisfreie Städte // Райони	Provincias // провінції	Départements // Департаменти	Province // Провінції

Складено автором з використанням [14]

По-друге, NUTS не завжди адекватна існуючим кордонам адміністративно-територіальних одиниць держав-членів ЄС попри те, що головним критерієм визначення регіонів NUTS є наявні адміністративні структури, адже саме через них реалізуються державні заходи. У разі відсутності певного рівня адміністративних одиниць, його можна формувати методом включення до вищого рівня з урахуванням географічних, соціально-економічних, історичних, культурних або екологічних обставин. Сформовані таким чином територіальна одиниця статистики позначаються як «не-адміністративна агрегація» (табл. 1, табл. 2 і табл. 3).

Таблиця 3

Залежність рівня NUTS від чисельності населення

Рівень	Мінімум	Максимум
NUTS1	3 мільйони	7 мільйонів
NUTS2	800 000	3 мільйони
NUTS3	150 000	800 000

Складено автором з використанням [14]

По-третє, включення регіонів до певного рівня пов'язується з показником чисельності населення, яке проживає у межах певної території (табл. 2).

По-четверте, система NUTS на нижчому рівні доповнюється, так званими, локальними адміністративними одиницями (LAU). Завдяки їм забезпечується свого роду первинний облік найменших територіальних утворень. Вони мають два рівні: LAU1 і LAU2.

В цілому система NUTS виконує триєдину роль. Завдяки їй здійснюється збір, обробка і гармонізація регіональної статистичної інформації Європейського Союзу; соціально-економічний аналіз і оцінка регіонів; і формування регіональної політики ЄС. Що торкається європейських країн, які не є членами ЄС, то деякі з них також частково використовують NUTS. Так, члени Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ) закодували свої регіони за системою, яка наближена до NUTS. Також для країн-кандидатів на вступ в ЄС Евростат разом з ними передбачив номенклатуру статистичних регіонів, яка після набуття ними членства може стати органічною складовою NUTS Європейського Союзу.

Література

1. Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, Dz. U. z 1998 r. nr 96, poz. 603, a także rozporządzenie Rady Ministrów z 7 sierpnia 1998 r. w sprawie utworzenia powiatów wraz z załącznikiem, Dz. U. z 1998 r. nr 103, poz. 652.

2. Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa, Dz. U. z 1998 r. nr 96, poz. 603, a także rozporządzenie Rady Ministrów z 7 sierpnia 1998 r. w sprawie utworzenia powiatów wraz z załącznikiem, Dz. U. z 1998 r. nr 103, poz. 652.

3. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o administracji rządowej w województwie, Dz. U. z 2001r. Nr 80, poz. 872.
4. Стукало Н. В. Особливості формування політики регіонального розвитку Болгарії та Румунії / Н. В. Стукало, М. І. Деркач // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». Вип. 5 (10/2), 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dnu-wej.dp.ua/index.php/sgmev/article/view/83/93>; І. Ліщинський. Стратегія формування полюсів зростання в Болгарії / Н. В. Стукало Н. В.еркач // Вісник Тернопільського національного університету. – 2016. - № 3. – С. 60-71. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/14887/1/%D0%9B%D1%96%D1%89%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%86..pdf>
5. Гетьманчук М. Регіоналізація Європи : практика і теорія / М. Гетьманчук, О. Кукарцев // Політичний процес в Україні у 2004 році: регіональні аспекти. (Матеріали конференції, Львів 12 лютого 2005 р.) / Упоряд. Романюк А., Скочмяс Л. – Львів: ЦПД, 2005. – С. 23-28.
6. Зелер Ж. Політико-адміністративні системи країн ЄС: Порівняльний аналіз / Жак Зелер [пер. з фр. В. Ховтуна].- К.: Основи, 1996. – 420 с.
7. Татаренко Т. Баланс інтересів як умова територіально-політичного розвитку політичного простору / Тетяна Татаренко // Політичний менеджмент. – 2010. – № 3. – С. 3-18.
8. Томпсон Е. Регіони, регіоналізація та регіоналізм в сучасній Європі / Е. Томпсон // Глобалізація. Регіоналізація. Регіональна політика. Хрестоматія з сучасної зарубіжної соціології регіонів. – Луганськ: Альма-матер_Знання, 2002. – С. 95-110.
9. Панченко Т. Регіональна структура країн Європи: спроба типологізації / Тетяна Панченко // Політичний менеджмент. – 2011. – № 3. – С. 157-169.
10. Мороз О. Реформування місцевого самоврядування в Україні: євроінтеграційні виклики / О. Мороз // Ефективність державного управління. Зб. наук.праць. – 2015. – Вип. 44. – С. 29-35
11. Council Regulation (EEC) No 2052/88 on the tasks of the Structural Funds: OJ L 185, 15.7.1988
- 12 Regulation (EC) No 1059/2003 of the European Parliament and the Council on the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS); OJ L 154, 21.6.2003. The consolidated version of the Regulation is set out in Annex 1 of this document. (4) OJ L342 18.12.2013
13. Commission Regulation (EU) No 868/2014 of 8 August 2014 amending the annexes to Regulation (EC) No 1059/2003 of the European Parliament and of the Council on the establishment of a common classification of territorial units for statistics (NUTS), OJ L 241, 13.8.2014.
14. Regions in the European Union. – Eurostat. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. – P. 6

Володимир МАЦЬКІВ

асистент

Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника, м. Івано-Франківськ

ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Модель управління фінансовим забезпеченням має будуватися на принципах:

1) єдності (методика розрахунку показників програмної моделі повинна бути єдиною для всіх суб'єктів підприємництва);